

Slobodan Jarčević:

**NIJE BILO DOSELJAVANJA
SLOVENA NA BALKAN – ONI SU
STAROSEDEOCI BALKANA I PANONIJE**

**Konstantin Sedmi Porfirogenit – carevi
spisi kao izvori za istoriju Slovena**

BEOGRAD, 9. septembar 7515 (2007)

Zagovornici teze o dolasku Slovena na Balkan u 6. i 7. stoleću posle Hrista nemaju ni jedan izvor o tome - osim *Spisa* vizantijskog cara Konstantina Sedmog Porfirogenita. Međutim, mnogo je pouzdanih izvora da su Sloveni od biblijskih vremena u slivu srednjeg i donjeg toka Dunava. Spisi vizantijskog cara Porfirogenita, iz desetog stoleća, osnova su zaključaka u zvaničnoj istoriji da su naši preci na Balkanskom poluostrvu tek od Srednjeg veka. Dr Jovan I. Deretić osporava ovakve naučne sudove i za to navodi nekoliko najjednostavnijih objašnjenja:

- 1) Porfirogenitovi spisi su jedini srednjevekovni dokument u kojem se nagoveštava neki vid doseljavanja Slovena na Balkan (ne tvrdi se izričito).
- 2) Svi drugi istorijski izvori, hronike, letopisi, knjige i pisma Srednjeg veka označavaju stanovnike Balkana kao slovenska plemena, pod raznim imenima.
- 3) Najpoznatiji srednjevekovni istoričari i hroničari ostavili su zapise o Srbima (Slovenima) na Balkanu i u današnjoj Rumuniji.
- 4) Većina evropskih istoričara, poslednja tri stoleća, opredeljivala se za tvrdnju da su Sloveni starosedeooci Podunavlja i Balkana.
- 5) Logički je neprihvatljiva mogućnost da se toliki narod doseli na područje od Alpa i severne Italije do Carigrada, a da o tome ne ostanu brojna dokumenta. Pa takav potres na većem delu Evrope (kad se uzmu u obzir i predeli prapostojbine), morao bi da ostavi neizbrisiv trag u kolektivnoj svesti i starosedelaca i došljaka.
- 6) Nemoguće je pretpostaviti da su nepismeni došljaci (kako se tvrdi) mogli da starosedeoce nauče svom jeziku, umesto da prime jezik kulturnih i pisмениh stanovnika Vizantije.
- 7) Nemoguće je verovati da su nepismeni Sloveni mogli da organizuju tako masovno i tako uspešno seljenje i to na najprivlačnije područje Vizantije – tada najmoćnije evropske sile.

U svetlu ovih nedoumica, srpski stručnjaci sve češće detaljno analiziraju svaku rečenicu u spisima vizantijskog cara Porfirogenita. U Srbiji su štampane mnoge knjige oprečne zaključcima zvanične istorijske nauke, a one već uveliko izazivaju pažnju čitalaca i, što je normalno, narušavaju poverenje u sadržaje iz istorije u školskim i univerzitetskim udžbenicima. U pitanju je svojevrsno urušavanje obrazovnog sistema (u važnim oblastima: istoriji, lingvistici, kulturi, geografiji...), pa bi bilo više nego štetno da se o ovaj naučni skup ogluše zagovornici zvanične istorije. Posebno istoričari i funkcioneri u državnim ustanovama, jer im je dužnost da brane i unapređuju znanja u svakoj naučnoj grani. Ako se ne odazovu, imaćemo dva tumačenja istih događaja iz prošlosti – prvo, koje ćemo zadržati za sebe i drugo, koje ćemo izložiti kad budemo ispitivani u školi i na univerzitetu.

Ono što je za srpski narod važno, a o tome treba da brinu, pre drugih, državni istoričari i funkcioneri, jeste poznata istina da prošlost oblikuje ponašanje pojedinca, kolektiva i nacije. Kad imamo konfuznu (nerazjašnjenu) istoriju, onda ni savremena zbivanja neće biti bez nedoumica, nedorečenosti, nesistematičnosti... nažalost, sve nas ovo danas, kao narod, prati.

Koplja su već ukrštena

Ne bi se moglo reći da nije bilo polemike između zagovornika jedne i druge teze o davnom prisustvu Srba (Slovena) na Balkanu i Panoniji. Bilo je, ali sporadične. Nije se odlikovala naučnošću, ako se to može tako objasniti. Predstavnici zvanične istorije su s omalovažavanjem pisali o piscima nove stare istorije Srba (Slovena). Nazivali su ih nezalicama, zanesenjacima, mitomanima, novoromantičarima, itd. Retko kad su pokušavali da argumentima ospore neki od zaključaka dr Olge Luković-Pjanović, dr Jovana I. Deretića, Svetislava Bilbije, Trubačova, prof. Relje Novakovića, Miloša Crnjanskog i mnogih drugih. Varnice su sevale, svakako, ali sučeljavanja mišljenja, prema pravilima naučne metodologije, nije bilo. U jednom ovakvom prikazu, nije moguće ni nama da na naučno prihvatljiv način izložimo poglede jednih i drugih, ali će čitaocima biti zanimljivo da saznaju koji su događaji i koje istorijske ličnosti bile u centru pažnje sporova, sporadično objavljivanih na elektronskim medijima, časopisima i dnevnim listovima.

Na neki način, koplja su, ipak, već ukrštena. Ozbiljnije se ubojnog koplja prihvatio jedan od žestokih pobornika srednjevekovnog slovenskog doseljavanja na Balkan i u Srednju Evropu. To je dr Radivoj Radić, profesor Beogradskog univerziteta i član Vizantološkog instituta Srpske akademije nauka i umetnosti, rođeni Livnjak.

Da bi odbranio Porfirogenitov zapis o dolasku Slovena na Balkan u vreme vizantijskog cara Iraklija (610-641), napisao

je knjigu *Srbi pre Adama i posle njega*, trudeći se da svaku rečenicu poškopri otrovom protiv istraživača koji trezveno upozoravaju da stotine istorijskih izvora upućuju na slovensko starosedelaštvo na Balkanu, a samo jedan (Porfirogenitov) na njihovo doseljavanje s današnjeg područja Poljske, Belorusije, Ukrajine i Rusije. Pored otrova, dr Radić se, neskriveno, ruga dr Olgi Luković-Pjanović, dr Jovanu I. Deretiću i drugima što se usuđuju protivrečiti zaključcima zvanične istorije. Bilo bi korisno da je dr Radić, kako smo naveli, svoju knjigu popunio naučnom polemikom s ovim autorima, umesto što je samo navodio njihove zaključke, a onda je, bez argumentacije, dopisivao da oni nisu u pravu. Biće zanimljivo da na jednom primeru vidimo postupak dr Radića. Uzećemo deo rasprave o nacionalnoj pripadnosti Svetog Jeronima iz četvrtog stoleća posle Hrista – prevodioca Svetog pisma s grčkog na latinski. Čitaoci *Svedoka* imaju razloga da s pažnjom prate ovu polemiku, jer je Sveti Jeronim (to nije sporno) rođen u rimskom naselju, na lokaciji na kojoj je danas Bosansko Grahovo. Uz to, podaci o njemu su više nego dragoceni, jer upućuju na suštinu nacionalnih i religioznih previranja u srpskim zemljama - od pojave hrišćanstva do danas. Kako znamo, bila su teška i, najčešće, posledica osvajačkih pohoda evropskih i azijskih sila. Ta previranja su razdvojila srpsko nacionalno biće po religioznim šavovima i razdvojene delove suprostavila jedan drugom. To se, najočitije, prepoznaje na neveseloj sudbini Srba u Bosni i Hercegovini tokom dvadesetog stoleća – ispunjenog svetskim i građanskim ratovima.

Da pogledamo polemiku o Svetom Jeronimu i Rimokatoličkoj crkvi. Dr Radić napada dr Deretića što Svetog Jeronima (330. ili 337 – 420) ubraja u Srbe (Slovene). Ovako zamera dr Deretiću:

"I Sveti Jeronim, učeni egzegeta 4. veka koji je preveo Bibliju s jevrejskog i grčkog na latinski, prema dr Deretiću, bio je Srbin. Zanimljivoj je da po ovom pitanju 'novoromantičari' ne nastupaju jedinstveno. Tako gospođa Luković-Pjanović odbacuje srpsko, odnosno slovensko poreklo Svetog Jeronima. S druge strane, to znači da je saglasno čudnovatim merilima 'novoromantičara' dr Deretić veći 'rodoljub' od gospođe Luković-Pjanović. Ne rekoh li već da je on glavna uzdanica ove male ali odabrane družine".

Korisnije bi bilo da je dr Radić izneo dokaze da Sveti Jeronim nije Srbin, nego što se, po ko zna koji put, narugao dr Deretiću i dr Olgi Luković-Pjanović.

Ima pisaca koji su nagoveštavali srpsko poreklo Svetog Jeronima, mada nisu Srbi. Zanimljivo je da je profesor dr Đorđe Janković, arheolog, koji je istraživao grobnice od 4. do 6. stoleća posle Hrista u Dalmaciji, Bosanskoj Krajini, Hercegovini i Zapadnoj Srbiji, ustanovio da su slovenske (srpske).¹ Samo

¹ Ђорђе Јанковић: *Српске громиле*, Београд, 1998.

podatak da su na području Knina i Bosanskog Grahova srpski grobovi s početka 4. stoleća, mogao je navesti na oprez dr Radića, kaže dr Deretić, da ne odbacuje svaki podatak u knjigama "novoromantičara". Ako je arheolog Janković našao u okolini Bosanskog Grahova srpske grobove s početka 4. stoleća, a na području ovog srpskog grada u Bosanskoj Krajini je rođen Sveti Jeronim 330. ili 337. godine, onda je istina o srpskoj pripadnosti ovog svetitelja potvrđena. Trebalo bi mnogo pouzdanih dokumenata da bi se to opovrglo. Naprimer, da je rođen u srpskom naselju, ali u porodici neke nacionalne manjine. Kao Rimljanin, nije rođen, jer postoje zapisi da je latinski naučio tek u školi. Dr Deretić se poziva i na naučnike iz nesrpske sredine, pa upućuje i na znamenitog hrvatskog arheologa Frana Bulića. Bulić je utvrdio da se rodno mesto Svetog Jeronima: Stridon nalazilo na području današnjeg Bosanskog Grahova – na Arežinom brijegu. Na tom mestu je bila i mala crkvice, srušili su je Turci u vreme Bosansko-hercegovačkog ustanka 1875-78. Tu su (1952) nađeni ostaci srednjevekovnog grada, ispod kojeg su bile osnove rimskog naselja. U okolini je, inače, više nalazišta s ostacima rimskih građevina, crkava i predmeta domaćinstva.²

Hrvat Frane Bulić je zapisao da je Jeronimov otac bio imućan, pa je mogao plaćati učitelja, da bi Jeronim naučio latinski jezik.³

Francuz Siprijan Rober je napisao o Svetom Jeronimu: "Ima nešto slovensko u njemu", a češki istoričar Franjo V. Sasinek je tvrdio da je Jeronimov maternji jezik bio slovenski.⁴ Italijan Apendini je Jeronimov jezik zvao: ilirsko-slovenski, a Franjo Bulić je ovaj navod Apendinija preveo kao "hrvatski jezik".⁵

Dr Deretić se pripremio da dr Radića upozori da u Srpskoj akademiji nauka i umetnosti može konsultovati akademika Miroslava Pantića, koji je sačuvao neke brojeve časopisa *Dubrovnik* u Dubrovniku, a u njima je objavljena polemika Srba katolika Dubrovnika s Vatikanom početkom dvadesetog stoleća – o Zavodu Svetog Jeronima. Na osnovu te polemike, može se zaključiti da je Sveti Jeronim bio Srbin, mada rođen u četvrtom stoleću – pre zvaničnog doseljavanja Srba (Slovena) na Balkan. Kad je *Dubrovnik* pisao o Svetom Jeronimu i vatikanskom zavodu s njegovim imenom, bilo je vreme zahuktale austrougarske kroatizacije Srba Dubrovnika i ostalih delova Dalmacije. U jeku svoje borbe protiv kroatizacije, Dubrovčani će pokrenuti i pitanje Zavoda Svetog Jeronima u Rimu.

² Јово Бајић: *Блажени Јероним, Солинска црква и Србо-Далмати*, "Бели Анђео, Шабац, 2003.

³ Исто.

⁴ Исто.

⁵ Исто.

Učiniće to u jednom od brojeva *Dubrovnik* 1901. godine. Suprostaviće se nameri Vatikana da Zavod Svetog Jeronima preimenuju u "Hrvatski zavod Svetog Jeronima". Dubrovčani su dokazivali da je Zavod srpski i poslali su telegram s protestom kardinalu Rampoliju u Vatikan:

"Neka se udostoji Vaša Eminencija podnijeti na noge presvetoga oca Pape Lava Trinaestoga izraze žalosti Srba katolika, žitelja stare dubrovačke države, iz grada i okolice, što je u brevue-u koji-jem se je sveto-jeronimski zavod prestrojio, bilo mimoideno srpsko ime, koje po povjesnijem ispravama i narodnijem tgradicijama i običajima u stranama na koje se brev odnosi sasvijem prevlađuje".

Da je ovaj poduhvat Vatikana bio deo zahuktale kroatizacija Srba katolika, svedoči i članak u *Dubrovniku*, prenesen iz cetinjskog *Glasa Crnogorca*:

"Crna Gora i Sv. jerenomski zavod – Od kako je u Austro-Ugarskoj raspirena poznata borba između braće Hrvaljta i Srba, izgledalo je već, kao da je i Vatikan pristao uz Hrvate, jer pri raznim svojim manifestacijama, nije se moglo opaziti, da priznaje, da ima svojih sljedbenika i u srpskom narodu, kao što ima u bugarskom i u ruskom... Ali je 1. avgusta po novom kalendaru izašao u tom smislu jedan papski breve, koji se dotiče i Crne Gore. Evo u čemu je stavr: U Rimu je postojao od starina ilirski zavod Svetog Jeronima, u kom sukatolici i iz srpskih krajeva pohađali Rim, odsijedali i, u slučaju bolesti, njega nalazili. Sada se u Vatikanu našlo za dobro, da se s toga zavoda izbriše ilirsko ime, i da se namijeni obrazovanju katoličkih klirika, roda i jezika hrvatskog – izrično: pro croatica gente. No, to se nas još ništa ne bi ticalo, da se u taj hrvatski narod ne ubraja i barska Arcibiskupija.

Mi bismo toj odluci Svete Stolice mogli doskočiti, šaljući naše katoličke klirike za više obrazovanje na drugu stranu, pošto ih u Crnoj Gori nema hrvatskog roda i jezika, što je uslov uživanja tog zavoda; ali ne možemo dopustiti da se jednim tako svečanim aktom jedne najviše vlasti crkvene unosi tuđa politika u naš narod i našu državu.

Osim toga, barska Arcibiskupija nosi naslov Primasa Srbije iz najstarijeg doba srpske državne samostalnosti. Istorijsku sudbinu Srbije dijelila je, naravno, i ova prvosveštenečka stolica srpske katoličke crkve, i Božijim Providenjem, našijhe dana, Njegovo Kraljevsko Visočanstvo Knjaz Nikola Prvi oslobodio je i obnovio tu staroslavnu stolicu, obezbijedio je potrebnu religioznu slobodu, i ona je tako stupila u novi život da dijeli sudbinu Crne Gore".

Vidi se da crnogorski list sve svoje katolike smatra Srbima i da niko od njih ne govori hrvatski, a piše o Arcibiskupiji u Baru kao srpskoj. Sve to prenosi katolički časopis *Dubrovnik* – u potpunosti podržavajući iznete stavove o

srpstvu i hrvatstvu na Jadranu. U nastavku ovog članka, oba srpska glasila smatraju da su Srbi nekad nosili ime Ilira:

"Sveti Otac u uvodu svoga pisma izjavljuje svoju ljubav prema Slovenstvu, i da tu ljubav i dokaže, veli, da mjesto dosadašnjeg ilirskog zavoda Sv. Jeronima ustanovljuje zavod za hrvatski narod. Srpski narod je jedna grana Slovenstva, kao što ga obuhvata i ilirsko ime; a najnovija politička doktrina, nametnuta hrvatskom narodu, ne priznaje i niječe egzistenciju srpskog naroda: i ta doktrina odlukom Svetog Oca sada se usvaja! To očevidno protivurečje između njegove ljubavi prema Slovenstvu i njegove odluke protivne Srpstvu, dokazuje da Sveti Otac nije imao na um odakle potiče i kuda smijera ta hrvatska doktrina, te su njegovi savjetnici, koji stoje na čelu te političke struje, mogli izdejstvovati takvu odluku".⁶

Ova srpska glasila s početka dvadesetog stoleća upućuju čitaocu da je Sveti Jeronim iz srpskog naroda – a njegov zavod u Vatikanu ustanova Srba katolika.

Primerici novina s ovim (i drugim sličnim tekstovima) nalaze se u SANU.

I filolozi protiv zvanične istorije

Zagovornicima srpskog (slovenskog) starosedelaštva na Balkanu i u Podunavlju su pritekli u pomoć filolozi. Nisu to učinili s namerom da se spore s pristalicama zvanične istorije, ali su njihova filološka istraživanja ukazala da je nemoguće objasniti najstarije poznate nazive planina, reka, jezera i naselja bez prisustva Srba (Slovena) u Podunavlju. Prema filolozima, druge pretpostavke su neodržive. Razložno obaveštavaju da ljudi u svom prirodnom okruženju daju imena iz svog jezika – nikako iz jezika suseda, a pogotovo ne iz jezika udaljenih plemena, kako, u ovom slučaju, zvanična istorija udaljuje antičke Slovene od Dunava i Balkana. Sledstveno ovakvom zaključku, filolozima nije preostalo ništa drugo nego da potvrde da je prvo pismo na svetu rođeno na obalama Dunava i da su mu tvorci Sloveni.⁷

Branioци slovenskog doseljavanja na Balkan u Srednjem veku su najranjiviji u sučeljavanju sa filolozima. U ovoj nauci, nema mesta za jedan ili drugi zaključak, kako je to izvesno kad je reč o sadržaju drugih istorijskih izvora. U slučaju filološke nauke, nema dvoumljenja. Ako je na određenom području živeo neki narod, na njemu su ostali tragovi njegove kulture i jezika. Pred ovako jednostavnom činjenicom, zanemio je i profesor na Sorboni Pjer Šatren. Pred njim je branila doktorsku tezu Olga

⁶ Слободан Јарчевић: *Историјске скривалице*, Београд ИПА "Мирослав", 2002, стр: 222-223.

⁷ Др Олга Луковић-Пјановић: *Срби...народ најстарији*, ИПА "Мирослав", Београд, 2003. и докторски рад на француском језику: *Правда у Есхиловим и Софокловим трагедијама*, исти издавач, 2002.

Luković-Pjanović o srpskim rečima u starom grčkom jeziku. Zaprepašćenje – ako se profesor složi s Olginom tezom, moraće priznati da su Srbi, od najdavnijih vremena, bili susedi Grcima, a to zvanična istorija ne prihvata? Želeo je da odbrani zaključke zvanične istorije, ali u filologiji nije imao argumente. Ovaj svojevrsni "gordijev čvor" je rešio tako što doktorsku tezu studentkinje iz Srbije nije komentarisao. Rekao je:

Gospođo, ja se s Vama ne slažem, ali Vam dajem titulu lektora grčke filologije, jer ste je zaslužili.

O tragovima srpskog (slovenskog) jezika na Podunavlju i u Indiji, napisali su mnogi autori: Indusi, Rusi, Francuzi, Slovaci, Italijani, itd, ali ćemo se zadržati samo na knjizi ruskog filologa Olega Nikolajeviča Trubačeva. Izdala ju je Ruska akademija nauka – Istorijsko filološko odeljenje: *Etnogeneza i kultura drevnih Slovena*.⁸

Trubačov prati genezu slovenskih naroda na osnovu istorijskih, geografskih, arheoloških i lingvističkih istraživanja. Posebnu pažnju posvetio je hidronimima, etnonimima i antroponimima u Evropi i Aziji, a i razvoju indoevropskih jezika. Jedan je od vodećih filologa u svetu i svoje zaključke je čitao na mnogim naučnim skupovima. Ukratko, objašnjava da je prapostojbina Slovena srednji tok Dunava – teritorije s njegove leve i desne strane. Znači, tvrdi isto ono što iznose "novoromantičari" u svojim delima. Tu, u Panoniji i na Balkanu, kaže Trubačov, poniklo je i prvo pismo. Naučni rad pod naslovom: *O Srednjedunavskoj prapostojbini Slovena* pročitao je na Skupu slavista u Bratislavi 1993. i na Skupu slavista u Budimpešti, u oktobru 1995. Trubačov je o toj prapostojbini Slovena, na srednjem Dunavu – do Đerdapa, podneo referat: *Slovenski jezik i istorija – kao osnova etnogeneze* i na Skupu južnoslovenskih slavista u Beogradu, 1995.

Istraživanje O. N. Trubačova je potvrda da srpski "novoromantičari" nisu posebna pojava u Evropi - da nisu jedini koji su posumnjali u zaključke zvanične istorije o Slovenima. Time je obaveza naših istoričara da, pri odbrani svojih stavova, podvrgnu kritici naučni rad O. N. Trubačeva i istraživanja mnogih drugih naučnika - na koje se Trubačov poziva i čija istraživanja, takođe, upućuju da je Dunav prapostojbina slovenska.

Kako razumeti Porfirogenita?

S obzirom da će na naučnom skupu u Nišu biti u centru rasprave spisi vizantijskog cara Konstantina Sedmog Porfirogenita, osvrnućemo se na njihove sadržaje - na osnovu kojih je prihvaćeno tumačenje da su se Sloveni pojavili na Dunavu tek u 6. i 7. stoleću posle Hrista.

⁸ Олег Николаевич Трубаčov: Етногене́за и култура дре́вних Слове́на, Москва, Руска академија наука, 2003. Књигу ће на српском језику штампати ИПА "Мирослав", Београд.

Dr Jovan I. Deretić i njegovi istomišljenici upozoravaju da su i poruke cara Porfirogenita krivotvorene – prilagođene unapred donetom zaključku da su Srbi (Sloveni) osvojili zemlje drugih naroda - ni pre ni kasnije, nego u 6. i 7. stoleću Nove ere. Zato što za druge periode nije bilo pogodnog starog zapisa – pogodnog za domišljanja, kakav je ovaj cara Porfirogenita. Budući da je neprecizan u opisu poznatih događaja – bez vremenskih određenja, tumačima je pružena mogućnost da navedu da se Porfirogenit prevario i da nije reč o naznačenom stoleću, nego o nekom mnogo kasnijem. Ako čitalac pomisli da su takve igre vremenom i pojmovima nemoguće kod autora najviše stručnosti, neka pročitaju tekst vizantijskog cara i komentare jugoslovenskih akademika. Reč je o prilikama u Rimskom Carstvu u vreme cara Dioklecijana. Bilo je to vreme na kraju trećeg veka Nove ere i verovali ili ne, Porfirogenit spominje, i u trećem stoleću, Slovene na Dunavu, ali tumači njegovih spisa kažu da car nije pisao o trećem, nego o šestom stoleću. Da bi nam ovo bilo jasnije, podsećamo da je ovde reč o dve države – u vreme Dioklecijana (3. stoleće), imamo Rimsku Imperiju, a u 6. i 7. stoleću Vizantiju. Kako se desilo da Porfirogenitov zapis o Dioklecijanu i njegovom vremenu, akademici podele na dva dela – pa ovaj drugi premeste i vežu za događaje 300 godina posle Dioklecijana? Taj drugi deo zapisa je prebačen (datovan) iz Rima u Vizantiju, kaže dr Jovan I. Deretić, zato što se u njemu, tako rano, spominju Sloveni na Balkanu. A ako su Sloveni bili stanovnici Panonije na Dunavu u vreme Dioklecijana, onda to isključuje svaku mogućnost doseljavanja Slovena iz "prapostojbine" na Balkan u 6. i 7. stoleću posle Hrista. Evo spornog (bolje reći nejasnog) Porfirogenitovog opisa Dalmacije u vreme rimskog cara Dioklecijana (3. stoleće):

"Ovaj car Dioklecijan podiže grad Split i u njemu sazida palatu koja se ne može ni rečima ni perom opisati, od čije nekadašnje velelepnosti stoje i do danas ostaci, iako ih je dugo vreme oštetilo. Šta više, i grad Diokliju, koji sada drže Dioklecijan (Dukljani), isti car Dioklecijan podiže, zbog čega su stanovnici te zemlje nazvani Dioklecijanima. Vlast ovih Romana protezala se do reke Dunava. Jednom prilikom oni (tj. Romani) želeći da pređu reku i upoznaju stanovnike s one strane reke, prešavši nadoše slovenska plemena nenaoružana koja se zвахu i Avari. I niti su ovi (Romani) očekivali da s one strane reke ima nekih stanovnika, niti (Sloveni) da ih ima s ove. Pošto su Romani zatekli ove Avara nenaoružane i nespremne za rat, napadnu ih, pokupe plen i roblje i vrata se".⁹

Naši akademici objašnjavaju prvi deo ovog teksta na prihvatljiv način. S obzirom da Porfirogenit obaveštava da su

⁹ САН: Византијски извори за историју народа Југославије, том други, Београд, "Научно дело", 1959, обрадио Божидар Ферјанчић, стране: 10. и 11.

Romani iz Dalmacije preduzeli vojni pohod preko Dunava, oni tačno zapažaju da je ta oblast imala svoju vlast i, ovim osvrtom, daju za pravo Porfirogenitu:

Oblast Duklje (kasnije Zeta i Crna Gora) odeljena je administrativnom reformom 297. godine od velike provincije Dalmacije i postala samostalna upravna jedinica – provincija Prevalitana.

Dalje tumačenje Porfirogenitovog teksta od strane Srpske akademije nauka je više nego zagonetno. Gornji zapis Porfirogenita, u delu gde govori o Slovenima i Avarima, akademijini istoričari tumače, i uveravaju, da se odnosi na 6. stoleće, a ne na treće - s kojim je Porfirogenit započeo svoje pripovedanje, pod naslovom *O Dalmaciji i susednim plemenima*. A reč je o istom pasusu. No, naši ga istoričari razbijaju – deo sadržaja vežu za treće stoleće (to smo videli u gornjem citatu), a deo za šesto i za Vizantiju (što ćemo videti u sledećem citatu):

Ovaj podatak jasno pokazuje da je vizantijska vlast dopirala do Dunava.

Česta je pojava kod vizantijskih pisaca da nekoliko plemena, koja zajednički napadaju carstvo, nazivaju jednim imenom, po ljudstvu koje ih je vodilo i povezuivalo u jednu celinu... Sloveni su, počevši od kraja 60-tih godina 6. veka, zajedno s Avarima napadali na vizantijske provincije na Balkanskom poluostrvu. Ti zajednički napadi traju do velike opsade Carigrada 626. godine i neuspeha Avara u ovom poduhvatu, posle čega se centar avarske države pomera više prema severu.

Dr Jovan I. Deretić upućuje da se dobro pročita Porfirogenitov tekst i da će se videti da nema nikakvog oslonca u njemu za zaključak naučnika na čelu s B. Ferjančićem da Porfirogenit ovde govori o Vizantiji. Dodaje da ne postoje ni drugi izvori koji bi, dopunjavajući i razjašnjavajući Porfirogenitov rukopis, dali za pravo jugoslovenskim istoričarima da ovako zaključuju. Ako se Porfirogenitov tekst podvrgne samo logičkom sudu, videće se da nema stručnjaka koji bi mogao zaključiti da je u njemu reč o dva vremenska perioda - udaljena jedan od drugoga 300 godina.

Pogrešan zaključak je prisvojen od Srpske akademije nauka, tvrdi dr Jovan I. Deretić, samo zato da bi se od ovog dokumenta načinio stub na kojem će počivati tzv. doseljavanje Slovena na Balkan u vreme vizantijskog cara Iraklija. Zanimljivo je da akademici nisu našli za shodno da objasne (bar nekako) kako je moguće da jedna oblast s lokalnom upravom u Rimu zadrži takav status i u drugoj državi – Vizantiji, posle 300 godina i u bitno izmenjenim međudržavnim odnosima na Balkanu? Ta oblast - Prevalitana možda je i mogla da preduzima vojne pohode preko Dunava u 3. stoleću, kako nas obaveštava Porfirogenit, a da bi to činila i u vreme Vizantije, morala bi imati i u njoj status onakav kakav joj je darovao rimski car Dioklecijan. Istoričari nas o takvom statusu Prevalitane u

Vizantiji ne obaveštavaju, mada pišu da je ona taj vojni pohod preduzela u 6. stoleću. Dr Jovan I. Deretić odbija takvu mogućnost i tvrdi da Prevalitana, u 6. stoleću, nije ni bila pod vlašću Vizantije, nego je predstavljala značajnu oblast u Srbiji.

Ako pretpostavimo da ni jedna strana ne može sa sigurnošću tvrditi da je u pravu u pogledu citiranog dela Porfirogenitove priče o Dalmaciji i Duklji – prvenstveno, što se tiče datovanja opisanog (prvog) pokolja Slovena s leve strane Dunava, onda bismo bili obavezni da tražimo potvrdu jedne ili druge pretpostavke na nekom drugom mestu carevog *Spisa o narodima*. Tako bi se, možda, moglo odgonetnuti da li je Porfirogenit rečeni pokolj nad Slovenima smestio u treće ili šesto stoleće – da podsetimo: istoričari SAN tvrde da je to bilo u 6. stoleću, a dr Jovan I. Deretić da se to moglo desiti i u trećem stoleću, ako tako opisani događaj zavisi samo od činjenice da li je tada Slovena (Srba) bilo ili nije bilo na Balkanu. Bilo ih je, oni su starosedeooci Balkana, uporan je dr Deretić.

Naše nedoumice bi mogle biti otklonjene sledećim svedočanstvom Porfirogenita:

"Među onima koji su se preselili u Raguzu su ovi: Grigorije, Arsafije, Viktorin, Vitalije, Valent – arhidakon, Valentin otac protospatara Stefana. A otkad se oni iz Salone preseliše u Raguzu, do danas ima 500 godina, a sad imamo 7. indikt 6.457 godine".¹⁰

Evo, s obzirom na vreme svoje vladavine, car Porfirogenit ovde piše da su Sloveni zauzeli Salonu u Dalmaciji u 5. stoleću. To je skoro 200 godina pre vremena kad je vizantijski car Iraklije (610 – 641) dozvolio, kako zvanična istorija tvrdi, naseljavanje Slovena na Balkanu. Ovo svedočenje cara Porfirogenita je u saglasnosti s tvrdnjama dr Jovana I. Deretića o osnivanju Srbije u petom stoleću.

Mnogo pre današnjeg vremena je bilo istorijskih dela o osnivanju Srbije u petom stoleću – 490. godine. Katolički sveštenik iz Dalmacije iz 18. stoleća – Andrija Kačić Miošić je napisao knjigu „Presvetlom gospodinu“, štampana u Zadru 1856. U njoj je pobrojao sve vladare Srbije od 490. godine do kasnog Srednjeg veka. Možemo biti sigurni da je Andrija Kačić Miošić podatke o Srbiji iz petog stoleća (bez obzira što tu Srbiju zove Slavenskim Kraljevstvom) našao u arhivama Vatikana.

Mogli bi se i neki tekstovi kod cara Porfirogenita dovesti u vezu s ovom Srbijom iz petog stoleća, ali to, svojim komentarima *Spisa*, ne dozvoljavaju jugoslovenski (srpski) istoričari. Tako, kad uočimo da nam je car Porfirogenit pomogao da ranije citirani rimski pokolj nad Slovenima smestimo u 5. stoleće, istoričari Srpske akademije nauka nas upozoravaju da se pisac Porfirogenit prevario i da on ne opisuje događaje iz petog stoleća, nego iz mnogo kasnijeg vremena. Evo kako to objašnjavaju:

¹⁰ Исто, стране: 20. и 21.

Na osnovu ovog podatka, dobija se 449. godina kao datum pada Salone u ruke Slovena i Avara, što svakako nije tačno. Bury pretpostavlja da je ova godina proizvod dubrovačke tradicije koja je događaj spojila s napadima Atila, dok Niderle, Manuel I, 60, misli da je car pomešao napad Gota 449. godine sa zauzimanjem Solina početkom 7. veka. Najprihvatljivije je da je data godina rezultat greške kasnijeg prepisivača. Međutim, značaj ovog hronoškog podatka je u tome što jasno određuje vreme sastavljanja 29. glave DAI, sedmog indikta 948/9 godine.

Kad se pogleda ovakav pristup istorijskom izvoru, onda se mora dovesti u sumnju njegova vrednost. Jer, i protivnicima zvanične istorije se mora dati pravo koje su za sebe uzeli zagovornici slovenskog doseljavanja na Balkan. Onda će oni postupiti na isti način – tamo gde im odgovara Porfirogenitov tekst reći će da je tačan, a tamo gde im ne odgovara, utvrdiće da to "svakako nije tačno", kao što su to učinili, u citiranom slučaju, priređivači u Srpskoj akademiji nauka.

Ovako, delimično prihvatana a delimično odbacivana, Porfirogenitov spis ne bi mogao biti podloga za prihvatanje teze da su Sloveni (Srbi) došli na Balkan u 6. i 7. stoleću. Tako nešto bi moralo biti potkrepljeno drugim brojnim i pouzdanim svedočanstvima, ali Jovan I. Deretić, izričito, navodi da takvih dokumenata u svetskim arhivama nema i da se zato odlučio da naučni skup posveti analizi Porfirogenitovog *Spisa o narodima*.

Porfirogenitova svedočenja o Hrvatima

U Porfirogenitovom *Spisu o narodima*, 30. glava je posvećena Hrvatima – glasi *Izlaganje o provinciji Dalmaciji*. Ovde je car svedočio o vremenu od 6. do 10. stoleća, čime je podelio istoričare, jer mu jedni veruju, a drugi nikako. Priređivači njegovih spisa u Srpskoj akademiji nauka su utvrdili da ovo poglavlje, i neka druga, Porfirogenit nije mogao napisati - nepoznati autor ih je dodao carevim rukopisima. To dokazuju, pored ostalog, i činjenicom da je u *Spisu o narodima* opisan i događaj posle Porfirgentiove smrti (959):

Iz svega navedenog, sledi da je V napisana od nepoznatog autora i naknadno unesena u DAI. Slične primere nalazimo u De cerlmonlls, gde se u opisu carskih grobova u crkvi Sv. Apostola u Carigradu, navodi grob Konstantina Porfirogenita i gde se opisuje krunisanje cara Nićifora Drugog Foke 963. godine.¹¹

Srpski akademici su, kako to i priliči, navodili kratke zaključke i onih koji veruju u navedene podatke i onih koji u njih sumnjaju ili ih odbacuju. No, dr Jovan I. Deretić se ne priklanja ni jednoj, ni drugoj grupi. On tvrdi da je Glava 30. *Spisa o narodima* čist falsifikat, da je pisana u novije vreme (možda u 17. stoleću) i da su njime katoličke države i Vatikan

¹¹ Исто, стр. 27.

nameravale podržati "hrvatsko državno pravo" – krivotvoreći da su srpske teritorije bile u granicama kratkotrajne srednjevekovne hrvatske države. Po njegovom mišljenju, falsifikator je imao nameru da istoričare obaveže na tri "istorijske istine" – opravdavale bi uključivanje srpskih zemalja u neku od budućih hrvatskih državnih tvorevina:

1) pojavljivanje Hrvata u Dalmaciji i Slavoniji pre nego što to drugi istorijski izvori beleže,

2) srednjevekovne hrvatske granice na Cetini (mnogo južnije od stvarnih) i

3) nadležnost Rimokatoličke crkve nad Hrvatskom, (mada su Hrvati bili pod jurisdikcijom Patrijaršije u Carigradu).

1) Pojavljivanje Hrvata u Dalmaciji i Slavoniji

Glava 30. *Spisa o narodima* donosi imena hrvatskih vođa, pa i imena njihovih sestara, iz 7. stoleća, mada takve podatke nema za Srbe, koji su višestruko brojniji od Hrvata. Dr Deretić i zbog ovoga veruje da je u pitanju falsifikat, pošto drugi izvori ne potvrđuju tako nešto, a pogotovo ne potvrđuju prisustvo Hrvata u Slavoniji i Dalmaciji početkom 7. stoleća, kako to piše u Glavi 30. Pogledajmo:

"Videvši da je ova zemlja dobra, Avari se nasele u njoj. U to vreme, Hrvati stanovahu s one strane Bagibarije (Bavarske), gde su sada Belohrvati. A jedna porodica, odelivši se od njih, naime petoro braće: Klukas, i Lovelos, i Kosenic, i Muhlo, i Hrvat, i dve sestre Tuga i Buga, sa svojim narodom stignu u Dalmaciju i ovu zemlju zateknu pod vlašću Avara. Pošto su ovi nekoliko godina međusobno ratovali, Hrvati odnesu pobedu i jedne od Avara pobiju, a preostale prinude na pokornost".¹²

U 31. glavi se precizira da su Hrvati došli u Dalmaciju na poziv vizantijskog cara Iraklija, ali se time opet sve remeti – Iraklije je vladao od 610. do 641, a ova navodna hrvatska pobeda nad Avarima i hrvatski ulazak u dalmatinski grad Salonu desio se 602. godine – pre nego što je Iraklije stupio na presto. Vidi se da *Spis o narodima* vrvi greškama. To je uočio i prof. Relja Novaković, pa će pozivati istoričare na oprez. Citira opis gornjeg događaja iz Glave 31. *Spisa o narodima*:

"Ovi Hrvati dođoše kao prebeglice caru Romeja, pre nego što Srbi prebegoše istom caru Irakliju, u vreme kada Avari ratujući proteraše odavde Romane... Ovi Romani behu proterani od Avara u dane istog cara Romeja Iraklija... Po naređenju cara Iraklija ovi Hrvati zarativši i odavde isteravši Avare, nasele se, po naređenju cara Iraklija u toj zemlji Avara, u kojoj i danas stanuju".¹³

Prof Novaković iznosi svoje mišljenje:

¹² Исто, стр. 30. и 31.

¹³ Реља Новаковић: *Одакле су Срби дошли на Балканско полуострво*, Историјски институт у Београду, "Народна књига", 1977, страна 61.

Iz analize hronoloških vesti iz DAI u vezi sa dolaskom Hrvata i Srba na Balkansko poluostrvo, dobijamo utisak da među vestima sastavljača DAI ima nesklada zbog kojeg je teško zaključiti da se sve to desilo u vreme kad su Avari proterali Romane. Ako pažljivo pratimo šta o napadu na Salonu beleže pisci glave 29. i 30. i ako proverimo šta o istom događaju kazuju papa Grgur Prvi i Toma Arhidakon, dobijamo utisak da su Avaro-Sloveni stigli u zaleđe Salone ubrzo posle 582. godine, tj. ubrzo posle pada Sirmijuma, a da su samu Salonu zauzeli najkasnije 602. godine, što znači gotovo osam godina pre nego što je Iraklije i došao na vlast.. Naime, ako su Avaro-Sloveni još krajem 6. i u samom početku 7. veka zauzeli dobar deo kontinentalne Dalmacije, a zatim i Salonu i njeno područje, kako je moguće da su Hrvati prebegli caru Irakliju "u vreme kada Avari ratujući proteraše odavde Romane.", jer bi sve to bilo pre nego što je Iraklije i postao car".¹⁴

Da bi čitaocu bilo lakše razumljivo zbog čega se ne može niko pouzdati u Porfirogenitov *Spis o narodima* i zašto nema osnova da se veruje o dolasku Hrvata u Dalmaciju 602. godine, skrat ćemo zapažanje prof. Novakovića na dve protivrečnosti u Glavi 31. Porfirogenitovog spisa:

- Ako su Avaro-Sloveni vladali Dalmacijom 602, a ne Vizantinci, onda Hrvati nisu mogli prebeći vizantijskom caru Irakliju u tu istu Dalmaciju – čak da je on tada i bio car! U Dalmaciji nije tada bila vizantijska vlast.

A da Hrvati nisu bili u Dalmaciji i Slavoniji ni 200 godina kasnije, potvrđuje *Ajnhardov letopis* o događajima na franačkom dvoru 818. i 822. godine. U ovom dokumentu, gde se prvi put spominju Srbi, a Hrvati ni jednom rečju, nema ništa o nekakvoj "Dalmatinskoj ili Primorskoj Hrvatskoj" i "Posavskoj Hrvatskoj", kako to piše u Porfirogenitovim spisima. Podaci se odnose samo na Kneževinu Dalmaciji i Kneževinu Posavinu. Ove dve kneževine će hrvatski i srpski istoričari u 19. i 20. stoleću krstiti u "Dalmatinsku (Primorsku) i Posavsku Hrvatsku", oslanjajući se, kako smo videli, samo na nepouzdanu podatke u Porfirogenitovim *Spisima o narodima*. Pogledajmo kako uverljivo, na osnovu *Ajnhardovog letopisa*, prof. Relja Novaković opovrgava mogućnost prisustva Hrvata početkom 9. stoleća u Dalmaciji i Posavini, a time i hrvatske države u njima:

U opisu događaja pred sam početak Ljudevitovog ustanka, Ajnhard navodi kako su 818. godine stigli u Heristal, gde je tada boravio franački car Ludvik, poslanici među kojima se spominje i Borna, ličnost koju istoriografija gotovo bez dvoumljenja smatra knezom Primorske Hrvatske i ne pitajući se da li je uopšte bilo moguće da se među izaslanicima u Heristalu nađe tada i knez Primorske Hrvatske... Postavlja

¹⁴ Исто, стр. 61.

se pitanje, zašto je učeni Ajnhard, koji je zbivanja opisao s toliko detalja, nazvao Bornu samo knezom Guduskana, a ne knezom Hrvata? On spominje izaslanike Abordita, Guduskana, Timočana i Ljudevita, kao starešinu Donje Panonije, a o Hrvatima i Hrvatskoj, na tom mestu, po našem mišljenju neobično važnom, nema ni reči".¹⁵

2) Srednjevekovne hrvatske granice na Cetini

Druga "istina", namenjena budućim istoričarima i tvorcima hrvatske države je ona o rasprostiranju hrvatskih plemena do reke Cetine u Dalmaciji i u Panoniji. I mada je samo deo današnje Zapadne Slavonije bio u Hrvatskoj, pre pada pod Mađare, naši istoričari, kad pišu o Hrvatskoj kralja Tomislava, čine to uopšteno. Time se stiče utisak da je reč o teritoriji od Zagorja do Dunava. Jednostavno, koriste samo izraz – Panonija, bez bližeg geografskog određenja koliki je njen prostor pripadao Tomislavljevoj Hrvatskoj. Ovakav ton o značaju hrvatskog naroda i njegove srednjevekovne države vuče korene iz Glave 31. Porfirogenitovog *Spisa o narodima*. Evo tog teksta:

Od Hrvata koji su došli u Dalmaciju, odvoji se jedan deo i zavlada Ilirikom i Panonijom. I ovi su imali nezavisnog arhonta, koji je na razne strane slao poslanstva a prijateljska samo arhontu Hrvatske. Izvestan broj godina i Hrvati u Dalmaciji pokoravahu se Francima, kao i ranije u svojoj zemlji; Franci prema njima behu toliko okrutni da su odojčad Hrvata ubijali i bacali psima. Ne mogavši to od Franaka da podnose Hrvati se odmetnu od njih, pobivši njihove namesnike... Otada ostavši nezavisni i samostalni, zatražiše sveto krštenje iz Rima i episkopi behu poslani i pokrstiše ih za Porina arhonta njihovog. Beše podeljena njihova zemlja u jedanaest županija, naime Livno, Cetina, Imotski, Pliva, Pesenta, Primorje, Bribir, Nona, Knin, Sidraga, Nin; i njihov ban drži pod vlašću Krbavu, Liku i Gacku... Od reke Cetine, počinje zemlja Hrvatska i pruža se prema Primorju do granica Istre, odnosno do grada Labina i s brdske strane u izvesnoj meri pruža se i dalje od provincije Istre, a prema Cetini i Livnu graniči se sa Srbijom.¹⁶

Ovakvom opisu cara Porfirogenita, nisu podlegli britanski istoričari i kartografi, pa su u političkoj mapi Evrope iz 814. godine (vreme o kojem piše i car Porfirogenit), hrvatska plemena smestili samo na deo područja današnje Hrvatske – od Rijeke do Zagorja, s granicom na levoj obali reke Kupe.¹⁷

¹⁵ Проф. Реља Новаковић: *Где се налазила Србија од 7. до 12. века*, Београд, Историјски институт у Београду и "Народна књига", 1981.

¹⁶ САН: *Византијски извори за историју народа Југославије*, Београд, 1959, странице: 30 – 35.

¹⁷ Политичка карта Европе из 814. године – смрт Карла Великог, штампана у: Longman Brown & Co. London, New York & Bombay и објављена енглеској књизи: *Franks and Saxons*, London (мало упрошћена – с истакнутим обележјима на Балкану) и у књизи: *Античка Србија*, др Јована И. Деретића, Београд, "Сардонија", 2000, стр. 258/а.

Britanski historičari su ostale zemlje: Liku, Dalmaciju, Kordun, Baniju, Slavoniju, Hercegovinu, Bosnu, Crnu Goru, Albaniju, Srbiju, Makedoniju, unutrašnjost severne Grčke i ostrvo Peloponez označili zajedničkim imenom: Srbija.

Mada profesor Novaković nije koristio ove britanske karte kad je istraživao rasprostranjenost Srba na Balkanu u 9. stoleću, i on je zaključio da su oni tada naseljavali oblasti na desnoj obali Kupe. Ovaj podatak je dragocen, jer se njime ruši ukorenjeno mišljenje o turskom progonu Hrvata iz srpskih krajina i Dalmacije, pa doseljavanju tamo Srba u 15. i 16. stoleću. Stara dokumenta ovo demantuju, jer pružaju podatke o srpskom stanovništvu u ovim krajevima 600 godina pre turskih osvajanja na zapadu Balkana. Jedan od tih dokumenata je *Ajnhardov letopis*, u kojem se opisuje slovenska (srpska) pobuna, pod vođstvom kneza Ljudevita, u Panoniji protiv franačke vlasti. Na osnovu njega prof. Novaković zaključuje:

Što se tiče prostora na kojem su se mogli nalaziti Srbi, među koje je otišao Ljudevit, jedino što se zasad može reći jeste da se deo njihovog područja morao tada nalaziti uz samu granicu Ljudevitove Panonije i to, najverovatnije, od Siska prema jugu ili jugoistoku. Kad budemo kasnije razmatrali i druge stare podatke, Porfirogenitove i Dukljaninove, videćom da su se Ajnhardovi Srbi mogli zaista nalaziti negde nadomak Une. Opredeljujući se za ovakvo mišljenje, ne treba izgubiti iz vida da Ajnhard zna kako se priča da su Srbi u njegovo vreme, a svakako i pre, držali (nastanjivali) veliki deo Dalmacije. Kad ovom dodamo da je Ljudevit ubio jednog od srpskih knezova i da on govori o Srbima kao o narodu, čini se da sa još većim pravom možemo reći da je sasvim moguće da u veliki deo Dalmacije možemo uključiti i porečje Une, utoliko pre što čitav Ajnhardov opis Ljudevitovog ratovanja s Bornom i njegov sukob sa srpskim knezom upućuje gotovo jedino na područje od Kozare do Grmeča, preko Une, do Kupe".¹⁸

3) Nadležnost Rimokatoličke crkve nad Hrvatskom

Koliko je srpskih intelektualaca: historičara, pisaca, filologa, književnih kritičara, politikologa... pisalo o hrvatskoj državi, narodu, kulturi, jeziku..., ogrešivši se i o nauku, i o istinu, da bi hrvatsko učešće u evropskoj istoriji prikazali što značajnijim? Pomagali su hrvatskim historičarima da krivotvore da su današnje zemlje Republike Hrvatske uvek bile s katoličkim stanovništvom. Katoličanstvom na «hrvatskoj zemlji» se tumači pripadnost Hrvata zapadnoevropskoj civilizaciji, a ne bizantiskoj (grčkoj, ili pravoslavnoj), u koju Hrvati smeštaju samo Srbe.

Vezivanje Hrvata za hrišćanski centar u Rimu, nalazimo već kod Porfirogenita, što je očigledan znak da je to neko

¹⁸ Проф. Реља Новаковић: *Где се налазила Србија од 7. до 12. века*, Историјски институт у Београду и "Народна књига", Београд, 1981, стр. 35.

podmetnuo ovom vizantijskom caru, jer bi on morao da se zalaže za jurisdikciju carigradskog centra nad hrišćanima, a ne rimskog. Jer, iako još nije bilo raskola u Hrišćanskoj crkvi i tad se (u 7. stoleću i u Porfirogenitovom destom) naziralo neslaganje Carigrada i Rima – posebno zato što su bili centri u dve različite imperije. Pogledajmo taj deo u *Spisu o narodima*:

Car Iraklije, poslavši i iz Rima dovevši sveštenike i od njih proizvevši arhiepiskopa i episkopa i prezvitere i dakone, pokrsti Hrvate...Ovi pokršteni Hrvati neće da ratuju protiv stranih zemalja, izvan svoje zemlje. Jer dobili su neko proroštvo i zapovest od rimskog pape, koji je za Iraklija cara Romeja poslao sveštenike i njih pokrstio. Naime, ovi Hrvati posle svoga pokršćavanja dadnu svojeručno potpisanu obavezu, pod čvrstom i nepokolebljivom zakletvom u Svetog Petra Apostola, da nikada neće provaliti u tuđu zemlju i ratovati, već da će radije živeti u miru sa svima koji to žele, primivši od istog rimskog pape ovaj blagoslov: ako neki drugi pagani pođu protiv zemlje ovih Hrvata i zarate, neka za njih (Hrvate) ratuje bog Hrvata i štiti ih i pobedu im donese Petar Hristov učenik.¹⁹

Samo po izrazu "Bog Hrvata", vidimo kako je šireno u hrvatskom narodu i u inteligenciji mnogo od onoga što je u Porfirogenitovim spisima – jer "Bog Hrvata" je mnogo spominjan u vreme Drugog svetskog rata, kad je u Hrvatskoj obavljen zamašan pokolj Srba.

Da je naša pretpostavka o podmetanju Porfirogenitu hrvatske verske veze s Rimom tačna, posvedočiće istorijski izvori o pravoslavnom stanovništvu srednjevekovne Hrvatske – pre hrvatskog poraza od Mađara 1.097. godine.

Počecemo s pravoslavnim stanovništvom Istre, tako udaljene od Drine, za koju hrvatski istoričari kažu da je bila granica Istoka i Zapada; katoličanstva i pravoslavlja. Ovaj podatak će iznenaditi (uklanjan je iz istorijske literature u obe Jugoslavije). Svedoči da su Istrani ispovedali pravoslavnu religiju sve do početka 17. stoleća. Ovo je previše za poimanje prosečno obaveštenih Srba i Hrvata, jer se u hrvatskoj historiografiji (koju srpski istoričari nisu rado osporavali), kako smo rekli, granica između pravoslavlja i katoličanstva smešta na reku Drinu. Ni sami Istrani ne veruju da su im, ne tako davni, preci bili pravoslavne veroispovesti. Možda zato Hrvati (da bi prikriili istinu) prisutne pravoslavce u Istri povezuju s nekakvim davnim doseljavanjem Crnogoraca. Mada je, doduše, moglo biti doseljavanje srpskih porodica iz Crne Gore u Istru, ali treba zanati da su oni zaticali u novoj postojbini pravoslavne starosedeoce – koji su se, kako smo rekli, osećali Srbima. Pogledajmo o tim istarskim Srbima tekst jednog dokumenta iz 17. stoleća. Pisan je rukom zagrebačkog episkopa (biskupa)

¹⁹ Византијски извори за историју народа Југославије, стр: 40 – 42.

Benedikta Vinkovića. Pismo je adresirano višim dostojanstvenicima Rimokatoličke crkve:

Uzvišena i mnogopoštovana Gospodo, moji predusretljivi Zaštitnici, želim Vam od Boga zdravlje, sreću, doveka.

*Blažene uspomene Ferdinand Drugi, Car Rimljana, kao Kralj Ugarske i Slavonje, ustanovio je, bez znanja mnogopoštovanog Franje Erdeljskog – tadašnjeg biskupa zagrebačkog, ne tražeći saveta od nadbiskupa Kolače, ni od njegovog mitropolita, istovremeno duhovnog primata Ugarske, novu episkopiju u Kraljevstvu Slavoniji, za stanovništvo grčke vee, shizmatike, koji se drže grčkih zabluda, to je dotičnu episkopiju poverio izvesnom Srbinu, vasilijanskom monahu, po imenu Maksim Petrović...On se, zajdeno sa sveštenstvom i narodom kojem je na čelu, sve do danas drži grčke shizme, te i sam, kao njegovi sveštenici i pavstva, zadržava teške zablude protiv istinite vere... Najpre bi trebalo da Srbi, odbacivši zablude i očistivši se od istih, ostanu u svom obredu. A kad bi se okanili zabluda i shizme i kad bi upoznali Božiju službu, pomalo bi mogli da se oslobađaju i grčkog obreda. **Tako je učinjeno u Istri, Pivki i Krasu, kao u Senjskoj dijacezi, u Lici i Dragi Vinodolskoj, gde su Srbi, kod kojih su ranije važile slične zablude i običaji, napustivši grčki obred i odbacivši zablude, zaslugom dobrih katoličkih otaca, do sada su zadržali rimske obrede, koje su primili i sebe više ne nazivaju Srbima, nego Hrvatima.***

U Zagrebu, 3. 2. 1639, u Gospodu pokorni kapelan naših Uzvišenih Gospodstava, Benegdit Vinković, izabrani episkop zagrebački.²⁰

Austrija je ove hrvatske mere odobravalala i pomagala.

Hrvati su od Austrije stalno tražili da njihovoj lokalnoj upravi budu potčinjeni Srbi u Vojnoj Krajini, jer su, navodno, na hrvatskoj zemlji. Zbog toga su Srbi dužni da prihvate i katoliku religiju.

Zabeleženo je da je austrijski car posvedočio ono što smo videli u britanskim knjigama i što je zaključio prof. Novaković – da su Srbi starosedeooci na područjima u današnjoj Republici Hrvatskoj. Bio je to Leopold Drugi, i on će odgovoriti Hrvatima 1790:

Što se Mene tiče, držim da je srpski narod, i pre rata s Turcima, živeo u Sremu, Slavoniji i Bačkoj, a prilikom rata, jednodušno u ponovnom osvajanju istih predela, učestvovao, te i sad tamo živi, pa da, stoga, na te zemlje i najviše prava ima.²¹

Da bi se Dalmaciji dao dodatni karakter hrvatstva, dr Čubrilović će napisati da je u 11. stoleću u njoj katolička crkva. Znamo da se Rim izdvojio iz Hrišćanske crkve 1054. godine, a da, pre toga, nije imao nadležnosti nad crkvama u Dalmaciji. I sam dr Čubrilović, na više mesta, svedoči o vizantijskom

²⁰ Исто.

²¹ Псуњски: *Хрвати, у светлу историјске истине*, Београд, 1944.

crkvenom uticaju, ali će se odlučiti da istakne da je u Dalmaciji crkveni život po vatikanskim obrascima, da bi se, verovatno, kako to Hrvati priželjkuju, posvedočilo da su se oni, još tada, uključili u civilizaciju Zapadne Evrope. To dr Čubrilović čini zbrkano – navodi da se u Dalmaciji primenjuju pravoslavni obredi, ali da su to samo neprikladne pojave u Katoličkoj crkvi:

U Splitu se sastao novi sabor da sprovede odluke rimskog lateranskog sinoda 1.059. godine. Trebalo je i katoličku crkvu u Hrvatskoj očistiti od raznih istočnih običaja: ženidba sveštenstva, slovenska služba, nošenje brade i duge kose, posvećivanje sveštenika bez znanja latinskog jezika, itd.²²

Samo 36 godina posle ovog Sabora, Hrvatsku će pokoriti Ugarska, pa nema mesta tvrdnjama hrvatskih učenjaka da je srednjevekovna hrvatska država bila uključena u tokove zapadnoevropske civilizacije. Nije se to moglo desiti kad im sveštenici nisu znali latinski, ženili su se i bili su obrasli u dugu kosu i bradu. Znači, Hrvati su mogli da se približe zapadnoj civilizaciji tek u Ugarskoj, pa ako je civilizacijska prednost biti katolik, a ne pravoslavni hrišćanin, onda hrvatski narod za svoju katoličku prošlost treba da zahvali ugarskoj državi. Nikako svojoj dobrovoljnoj opredeljenosti, ili odluci svojih srednjevekovnih kraljeva – pre ugarske okupacije. Na to upozorava i dr Čubrilović, jer svedoči da se u Dalmaciji propoved držala ili na grčkom ili na slovenskom jeziku – videli smo da sveštenici nisu znali latinski jezik:

Krešimir Četvrti, odgojen u Veneciji, još manje je branio slovensku službu u Hrvatskoj od kralja Tomislava.²³

A da su niži plemići, niže sveštenstvo i narod Dalmacije ostali verni pravoslavlju, pokazuje i skori nestanak hrvatske države. Uzrok je bio Sabor biskupa u Splitu, jer su ga Krešimir Četvrti i naslednici podržavali i pokušavali sprovesti njegove odluke – protivno volji većine sveštenstva, naroda i plemića. Ovako to objašnjava dr Čubrilović:

Iako je papa odobrio odluke Splitskog sabora, ipak ih je u Hrvatskoj bilo vrlo teško sprovesti. Kad su saopštene sveštenstvu i narodu, izazvale su veliko uzbuđenje. Zabrana slovenske službe po crkvama, prisiljavanje sveštenstva da se razdvaja od porodica i sve veći uticaj latinskih biskupa, izazvao je otpor u narodu. Niže sveštenstvo, niže plemstvo i narod bili su protiv reforma Splitskog sabora, kralj, visoko plemstvo i sveštenstvo su ih pomagali. Borba između naoroda i latinske stranke počela je još za života Krešimirovog i biće glavni uzrok neslozi i neredima među Hrvatima, pa i propasti hrvatske države 1.102. godine... Kraljeva poslušnost prema papskoj kuriji i otvoreno pomaganje latinskog sveta, izazivalo je nezadovoljstvo u hrvatskom narodu. Mi nemamo podataka šta se u to vreme sve odigravalo u Hrvatskoj, ali ubistvo Dimitrija

²² Др Васо Чубриловић: *Политичка прошлост Хрвата*, Београд, "Политика" А.Д, 1939.

²³ Исто.

Zvonimira na Saboru na Kninskom polju 1.089. najbolje pokazuje dokle su se tamo bile raspalile strasti među strankama.

Ako je ispovedanje katoličke vere jednog naroda neosporno svedočanstvo o ulasku tog naroda u krug kulturnih naroda Evrope, onda vidimo da to stanovnici Hrvatske nisu mogli da učine 1.089. godine. Tada su bili privrženici pravoslavlja – i to žestoki, jer su ubili i svog kralja, zagovornika katoličanstva. Da ponovimo, ušli su u taj krug (da zanemarimo činjenicu da li je Zapad, tada, bio kulturniji ili ne od Istoka) tek pošto ih je tamo uvela Ugarska – koja ih je pokorila 1.097 – osam godina posle ubistva Dimitrija Zvonimira na Kninskom polju.²⁴

Porfirogenit protiv Porfirogenita

Pošto smo videli da se Porfirogenitova svedočenja koriste za podršku hrvatskim posezima na srpske zemlje, ne možemo se oteti utisku da su ta svedočenja dodavana - kad je već bila uobličena strategija imperijalnih sila Evrope da se na Balkanu jedna država s katoličkim stanovništvom (Hrvatska) suprostavi državi s pravoslavnim Srbima. Da je ova pretpostavka tačna, ne upućuju nas na to samo suprotne tvrdnje o istom događaju u mnogim glavama *Spisa o narodima*, nego i spomenuta greška - kad Porfirogenit opisuje svoju sopstvenu smrt.

Inače, što se tiče navodnog doseljavanja Slovena na Balkan i u Panoniju i za šta se uporište traži kod Porfirogenita, navodimo carevo ključno svedočenje o tome. Odmah ćemo videti da logički nije prihvatljivo da se na osnovu toga može prihvatiti, zdravo za gotovo, pojava Slovena u sedmom stoleću, na tako ogromnom prostoru – od Carigrada do Milana. Porfirogenit o tome obaveštava u Glavi 32. *Spisa o narodima*:

Treba znati da Srbi vode poreklo od nekrštenih Srba, nazvanih i Beli, naseljenih s one strane Turske (tj. Mađarske), u kraju koji se kod njih naziva Bojki; njima je u susedstvu i Franačka, isto kao i velika Hrvatska, ona nekrštena, koja se naziva i Bela. Tamo su dakle i oni Srbi od davnine naseljeni. Pošto su dva brata nasledili od oca vlast nad Srbijom, jedan od njih, preuzevši polovinu naroda, prebegne Irakilju, caru Romeja; car Irakilje ga primi i kao mesto naseljavanja dade mu u solunskoj temi Serviju, koja otada taj naziv nosi. Srbi na jeziku romeja znači robovi, pa se stoga i ropska obuća obično naziva serbula, a cerbulijani oni koji jevtinu i srimašnu obuću nose. Ovo ime dobiše Srbi, jer postadoše robovi cara Romeja. Posle nekog vremena isti Srbi odluče da se vrate u svoje zemlje i car ih otpusti. Kada su prešli reku Dunav, pokaju se, i preko stratega koji je tada upravljao Beogradom, jave caru Irakilju da im dodeli drugu zemlju za naselje. I pošto sadašnja Srbija i Paganija i zemlja Zahumljana i Travunija i zemlja Konavljana

²⁴ Исто.

behu pod vlašću cara Romeja, a te zemlje opuste od Avara (jer iz tošnjih zemalja, oni izgnaše Romane koji sada stanuju Dalmaciji i draču), to car u ovim zemljama naseli iste Srbe i behu oni potčinjeni caru Romeja; car njih pokrsti donevši svetenike iz Rima i, naučivši ih da pravilno vrše dela pobožnosti, izloži im hrišćansko veroučenje.

Ne možemo se oteti utisku da ovaj tekst, navodno pisan u desetom stoleću, ne odiše duhom novih vremena. Pre svega, zbog svedočenja da "Srbin" znači "rob", što su hrvatski šovinisti, u prvom redu Ante Starčević, tako vatreno koristili prilikom priprema i sprovođenja pokolja nad Srbima u devetnaestom i dvadesetom stoleću. I ovde se naglašava uticaj Rimokatoličke crkve (i zapadne kulture – što može biti samo konstrukcija novijeg vremena), pa odjednom vidimo da su i Srbi pokršteni od sveštenika u Rimu, a ne od onih u Carigradu. Dalje, neodržive su dve tvrdnje cara Porfirogenita oko naseljavanja Srba u današnjoj Hercegovini i Dalmaciji – jedna je da su ova područja bila pod vlašću Vizantije, a druga da je bila pod vlašću Avara. Ako su tamo vladali Avari, onda Iraklije nije mogao da donosi odluke da avarsku zemlju pokloni Srbima. Još jedno ukazivanje da su ovi tekstovi podešeni da bi se povećao značaj Hrvata na Balkanu, nalazimo u činjenici da Porfirogenit ne spominje ime arhonta Srba koji je "pobegao Irakliju" (mada su najbrojniji Južni Sloveni), a kod Hrvata navodi imena pet vođa – braće i imena njihovih sestara, Tuge i Buge!?

U ovako malo reči, toliko protivrečnosti i lako uočavanje da Porfirogenit učestalo nastupa protiv Porfirogenita. To će učiniti i u Glavi 49. *Spisa o narodima*, jer će posvedočiti da Sloveni mnogo pre Iraklija žive na Balkanu i da su moćnoj Vizantiji oteli teritorije u Grčkoj i ceo Peloponez! To piše Porfirogenit ovako:

Kada je Nićifor držao skiptar Romeja, ovi (tj. Sloveni) koji behu u temi Peloponez odluče da se odmetnu i najpre opustoše i opljačkaju kuće suseda Grka, polja pred zidinama i počnu grad opsedati, vodeći sa sobom i afričke Saracene. Pošto je prošlo dosta vremena i u gradu počela da se pojavljuje oskudica životnih namirnica, vode i hrane, (građani) se posavetuju i odluče da stupe u pregovore, dobiju obećanje sigurnosti i tada da predaju grad njima. Pošto se strateg tada nalazio na kraju teme, u tvrđavi Korintu, očekivali su da će priteći u pomoć i pobediti narod Slovena, pošto je od arhonata prethodno bio obavešten o njihovom napadu.

U Glavi 50, Porfirogenit još jasnije piše da su Sloveni bili nezavisni od Vizantije na Peloponezu, pre vremena cara Iraklije i navodnog naseljavanja Slovena na Balkan:

Treba znati da su Sloveni pelopneske teme u vreme cara Teofila i njegovog sina Mihajla, ustali i postali samostalni, vršeći pljačkanja i zarobljavanja i haranja i paljenja i krađe.

Francuski slavista Frensis Kont, profesor na Sorboni, piše da su Sloveni vladali na Peloponezu od 587. do 805. godine – ukupno 218 godina. Znači, bili su nezavisni od Vizantije 23 godine pre nego što će Iraklije stupiti na presto u Carigradu, a sigurno je da su na Peloponezu i odranije – jer su 587. samo zbacili vizantijsku vlast.²⁵

Nijedan istorijski izvor nije ovako protivrečan kao Porfirogenitov *Spis o narodima*. Pažljivijim proučavanjem, pronašle bi se i druge, brojne, nedoslednosti, pa je pravo čudo da je *Spis o narodima* zaokupio toliku pažnju naučnika i postao temeljni oslonac za tvrdnju o doseljavanju Slovena na Balkan u 6. i 7. stoleću – uz situaciju kad i mnogi istoričari (zagovornici tog doseljavanja) odbacuju mnogo toga iz Porfirogenitovih spisa.

Nema sumnje, da će naučni skup o Porfirogenitu u aprilu, u Nišu, biti izuzetan doprinos novim znanjima o Srbima (Slovenima) u Antici i Srednjem veku. Za tu svrhu, članovi Srboslovenske akademije će se pozvati na desetine pisaca Starog, Srednjeg i Novog veka. Oni su ostavili podatke da su Sloveni pre Vizantije bili poznati pod raznim imenima: Tračani, Tribali, Iliri, Mezi, Sarmati, Dalmatinci...

Beograd, 9. septembar 7515 (2007).

²⁵ Френсис Конт: *Словени*, Београд, "Филип Вишњић", 1989.